

**RUDI ŠELIGO:
KDOR SKAK, TISTI HLAP**

Prešernovo gledališče Kranj, sezona 1990/91

1

Avtor o historiji

. . . pričujoča igra je nastajala tri ali celo štiri leta. Na začetku nikakor ni bila spočeta kot igra, torej ne kot pisana predloga, po kateri naj bi osebe, ki v nji nastopajo, javno ponavljale zapisane besede oziroma jih igrale. To »snov« sem najprej napisal kot prozo, ki pa se mi je odkrivala kot nezadostna, neustrezna. Kazala se mi je kot neprimerna oblika za reči, ki jih pripovedujem. Po nekaj modifikacijah, posebno pri tako imenovanem premem govoru, se mi je pričela odpirati možnost najprej nekakšne proze, pisane skoraj v celoti v premem govoru brez pravih opisov, pozneje kot možnost teksta, primerne za javno ponavljanje, in še pozneje kot predloga, po kateri je mogoče igrati . . .

. . . preganjalo me je sporočati, kako v tem obdobju slovenske »zgodovine«, ki se ga zavedam, spremljam, čutim na svoji koži in ki gradi mojo skušnjo sveta (to je približno od leta 1955 naprej) — kako torej v tem obdobju mlade generacije reagirajo ali odgovarjajo na presijo danega sveta in dane družbe z mrežo njenih institucij — od danih vrednot, danega (torej brez njih ustvarjenega) modela življenja do zahtevnega (danega) načina vedenja. Reagirajo pa različno. »Tipološko« gledano se mi v tem obdobju kažejo trije načini: prvo obdobje je v nekem smislu uporniško, humanistično — eksistencialistično, drugo funkcionalistično in tretje tisto, ki zdaj nastaja, ki se ta trenutek godi in nosi v sebi marsikaj iracionalnega, nastajajo nova pravila, nova razmerja in najbrž tudi drugačni cilji. Zato ima igra tri dejanja. Seveda pa ti trije »načini življenja« niso podani tako čisto, da bi jih navedeni pojmi popolnoma zajeli. Tudi nimam namena sporočati, da se ti »tipi« samo časovno, linearno zaporedno dogajajo.

2

Popolnoma enakovredno namreč mislim, da gre tudi za tri plasti, ki so začasno in zdaj pričujoče. Prav zato pa — čeprav vem, da se mora vsako dogajanje na odru (kakršnem koli že) odvijati v časovni zapovrstnosti — bi se morala igra zgoditi tako, da bi bilo vse, kar je v nji, hkrati. Da bi se igra pričela in iztekla v enem samem hipu . . .

Rudi Šeligo

KDOR SKAK, TISTI HLAP

— krstna uprizoritev 26. 1. 1973 v EG Glej

Rudi Šeligo
KDOR SKAK, TISTI HLAP
(historija)

Stanovalka I, II, III **Bernarda Oman**

Kata **Judita Zidar**

Kepler **Tine Oman**

Henrik **Pavel Rakovec**

Zbor (Kepler, Kata, Henrik) **Tine Oman**

Judita Zidar

Pavel Rakovec

Sekretar (Kepler) **Tine Oman**

Miličnik (Henrik) **Pavel Rakovec**

Predsednik komisije (Kepler) **Tine Oman**

Član komisije (Henrik) **Pavel Rakovec**

Zapisničarka (Kata) **Judita Zidar**

Režija **Boris Kobal**

Dramaturgija **Igor Lampret**

Scenografija in kostumografija **Eka Vogelник**

Glasba **Lado Jakša**

Koreografija **Ksenija Hribar**

Vodja predstave **Lojze Domajnko**

Inspicient **Marko Koren**

Šepetalka **Milada Varacha**

Scenska tehnika **Simon Markelj**

Janez Plevnik

Robert Rajgelj

Razsvetljava **Drago Cerkovnik**

Garderoba **Nataša Sajovic**

Odlomki iz pogovora Rudija Šeliga s Francetom Pibernikom za njegovo knjigo Čas romana — pogovori s slovenskimi pisatelji

(Cankarjeva založba Ljubljana 1983)

● *Kako ste stopili v prostor, ki se je izkazal kot vaš?*

● Prostor, kjer sem, mi še vedno ni tako dostopen, da bi rekel, to je tisti prostor, kjer se počutim doma, da bi bil ta prostor hkrati dom. Sploh mislim, da takega prostora ni. Vsaj v našem času ga ni. Zmerom sem se počutil, kot da ne spadam zraven. To se je pokazalo med šolanjem, v osnovni in srednji, to zadeva delo in službo, vse je na neki način čudno, vedno se počutim kot na začasnem delu ali v nekakšni zatohli čakalnici.

● ● ●

● *Kaj vas motivira za ustvarjanje?*

● Zame je pisanje obred. Pišem takrat, kadar moram, kadar me stisne, kadar začutim, da drugače ne morem živeti . . .

Začne se s kroženjem okoli mize in z alergičnim potenjem dlani, če zagledam bel papir . . .

● *Ali za pisanje potrebujete stimulans: cigarete, kavo, sprehod, samoto?*

● Zame je samota pri pisanju obvezna. Najbrž celo več: nujna je izolacija — posebno na začetku. Pozneje, ko »stvar« ali »snov« človeka toliko potegne vase, da opravi, šumi okolja, barve in hrup sveta ostajajo na periferiji sprejemanja, je seveda drugače. »Dovoljeno« se je celo pogovarjati . . . Od zunanjih stimulansov pa rabim ogromno cigaret in kave, po možnosti pa čim manj hrane.

● *Kako si organizirate pisanje?*

● Sem zelo malo produktiven avtor, tudi takrat, kadar pišem. Včasih delam dvanajst ur, pa napišem samo dva stavka . . .

Za mizo sede naredim zelo malo, predvsem nenehno hodim, zato so dolgi prostori prave delavnice.

● ● ●

● *Kako konstruirate tekst?*

● Imam zelo dolge priprave, veliko berem, delam pedantno in sistematično (za Alenko v Svatbi sem prebral ogromno psihiatrične literature), vendar do konca ne vem, v katero smer gre, kajti pred mano je obsesivna slika, ki jo moram raziskati, vse drugo je akt pisanja . . . Povprečno grem rokopisno trikrat skozi celoten tekst, šele nato v pisalni stroj.

● ● ●

● *Kako nasnujete scenografijo svojih del?*

● To je povezano z mojo poetiko. Vse je v izhodišču povezano z obsesivno sliko, in ker to ni ideja, moram vse nekam zelo zelo konkretno predstaviti. Če scenarije še nimam v glavi, jo moram postaviti naknadno, da jo lahko raziščem. Postaviti jo moram v določeno okolje, da se skozi to okolje približam pomenu in smislu slike . . .

● ● ●

- *Kakšen je odnos proza—dramatika?*
- Vse se je začelo v območju dialoga. Zdelo se mi je, da z dialogom ne morem povedati vsega, kar bi rad. Začel sem raziskovati, pri tem pa se mi je odkrivalo nekaj drugega, namreč, da moram v prozi prinesiti na dan pričujočnost, da pa je dramatika glede tega bolj učinkovita, ker dramatika ni nikoli preteklost, ne glede na to, v katerem času se dogaja. Pri tem me zanima še marsikaj drugega, posebno neka sočasnost. V prozi je vse linearno, eno sledi iz drugega, stavek sledi stavku, ni mogoče hkrati prebrati več stavkov, več situacij. Na odru pa se to vendarle da narediti na neki način.
- ● ●
- *Ali je težko napisati stavek?*
- Izredno izredno težko.
- *Ali zaupate literaturi?*
- Sploh nič ji ne zaupam, a mi je usojeno z njo živeti.

(Pogovor: Kranj, 30. maja 1981)

Dokumenti

9. 1. 1981 je bila v Prešernovem gledališču krstna uprizoritev »Svatbe« Rudija Šeligo.

»Menda je minila vsaj ena sezona od trenutka, ko sem pri Šeligo »naročil« besedilo, ki bi ga PG lahko uprizorilo. Čakalna doba ni bila dolga, koncem sezone 79/80 mi je avtor obljubil, da bo tekst končan v najkrajšem možnem času, in da naj predvidim premiero v sezoni 80/81. Šeligo ni z PG podpisal nikakršne vnaprejšnje pogodbe, šlo je za največje medsebojno zaupanje. Avtor je preko gledališča napovedoval dramo »Pri Starem Mayerju« . . .

. . . Nemudoma, takoj ko je bilo jasno glede samega termina, kdaj naj bi Šeligo oddal rokopis, je gledališče opozorilo svojega finanserja o nameri, da s poklicno ekipo igralcev uprizori Šeligovo noviteto ter da zato prosi za posebna sredstva, ki sicer niso bila v finančnem načrtu . . . Prvi odgovor Kulturne skupnosti je bil pozitiven in nikakor ni dal slutiti, da tak projekt ne bi bil zaželen ter na ta način možen v kranjskih gledaliških okvirih. Tudi v kasnejših pogovorih, ki sem jih vodil na KS, nikdar ni padla kakšna direktna beseda zoper uprizoritev. Kar naenkrat, mislim da je bilo to v drugi polovici oktobra 1980, pa so se začela pojavljati vprašanja o idejni naravnosti celotnega podviga, o tem, da je finančni zalogaj za Kranj absolutno prevelik, posebno še, če upoštevamo pičla sredstva, s katerimi se zalaga amaterizem . . . postavljeno je bilo tudi vprašanje, kdo lahko zagotavlja kvaliteto . . . Po vseh razlagah, ki sem jih bil dolžan kot glavni pobudnik za poklicne gledališke projekte v PG, pa se seveda oglasi pametna glava z ugotovitvijo, da je tekst eno, gledališka predstava pa povsem nekaj drugega. Kot nalašč je vedno pri roki primer Cankarjevih »Hlapcev«, ki jih lahko uprizorimo za ali proti naši stvarnosti . . .

Dotedanja praksa ni poznala tako izdatnega angažiranja izvršnega odbora niti pri gledaliških predstavah, še manj pri kakšnih drugih kulturnih akcijah . . .

Na dan mrtvih mi je Šeligo prinesel tipkopis. Bila je nedelja. Pred tem sem že prebral nekaj prizorov, tako bolj za »pokušino«, kar je bil zadosten razlog za vse tiste, ki so že videli pripravljajočo kulturno diverzijo. Šeligo naj bi po mnenju vseh teh veleumov skrival svoje delo . . . Ekspeditivno in v najkrajšem možnem času smo sestavili ekipo . . .

Resnično ne poznam (morda sem neveden) slovenskega gledališkega primera, ko bi gledališče od dneva, ko je bil tekst dokončan in do dneva uprizoritve potrebovalo bore dva meseca . . .

. . . kranjska »politična« in tudi siceršnja javnost se je oddahnila. Subverzivno očitno nismo delovali, čeprav je predstava zadela kup ljudi v center njihove poniglavosti . . . Z vsem potrebnim optimizmom smo predstavo prijaviли za novosadske jugoslovanske gledališke igre. Tu je počilo. Slovenska selekcijska žirija (Tone Peršak, Dimitrij Rupel, Rapa Šuklje) jo je izločila iz ožjega izbora predlaganih slovenskih predstav. Preprosto in brez uradnih besed . . . Čakamo na razplet, ki ga v »strokovnem« pogledu vodi le še selektor Vladimir Stamenković. Ta si je še pred odločitvijo slovenske žirije v Kranju ogledal »Svatbo« ter po predstavi z neprikritim navdušenjem (ki verjetno za selektorja ni v navadi ali pa ne bi smelo biti, vsaj glede na to, da je selekcija trajala še nekaj časa) razpravljal o uprizoritvi, si celo jemal približne odrske mere zaradi bodočega gostovanja v Novem Sadu ter nam klical »na svidenje na Sterijinem . . .« . . . Kasnejšo njegovo odločitev, da predstave ni uvrstil v končni izbor sterijade, smo in sem sprejel s skrajnim presenečenjem, tudi razočaranjem. Vsaka opravičevanja preko publikacije so bila s strani selektorja brez zveze. Še hujše pa je bilo spoznanje, da je v začetku leta 1982 Stamenković v Ninu razglasil »Svatbo« za tretjo najboljšo predstavo preteklega leta v Jugoslaviji. Salte brez primera. Mnogo hrupa za predstavo, ki so jo uničevali slovenski gledališki selekcijski strokovnjaki in ki je bila potem vržena ob tla še na zvezni ravni. »Svatba« je bila žrtvovana za višje interese, predvsem pa za vso tisto privatnost, ki smo ji bolj ali manj priča vsak dan in povsod. Vse peripetije okrog selekcije so služile kot nalašč za poletne polemike v Delu. Kaj prida pa nam to ni pomagalo.«

zapisano pomladi 1985

(odlomek iz rokopisa za knjigo »moje gledališče« M. Logarja)

Prvič v PG

Boris Kobal, r. 1955 v Trstu, režiser.

V slovenskih gledaliških dela od leta 1980, podpisal je številne režije slovenskih novitet.

V preteklem koledarskem letu je Prešernovo gledališče odigralo 139 predstav (88 doma in 51 na gostovanju) lastnih uprizoritev. Ob svojih predstavah je gledališče na odru PG gostilo 60 predstav gostujočih gledališč. Gledališče je pripravilo še 38 ostalih različnih prireditev.

V osrednjem gledališču mesta Minsk so januarja odprli razstavo slovenskega gledališkega plakata. Vidno mesto na tej priložnostni razstavi zavzema plakat Prešernovega gledališča.

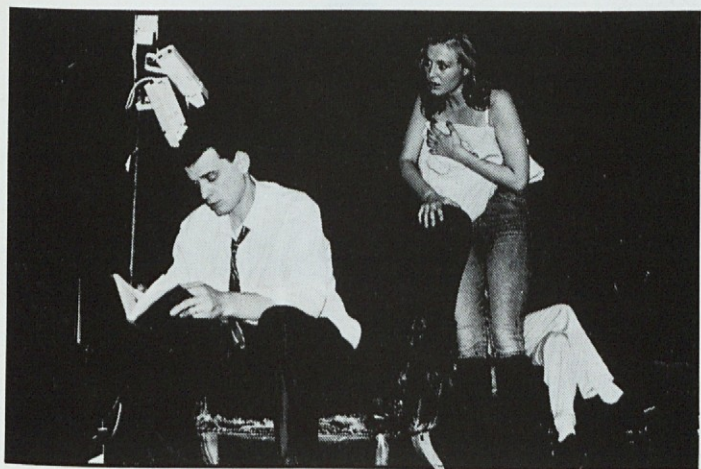
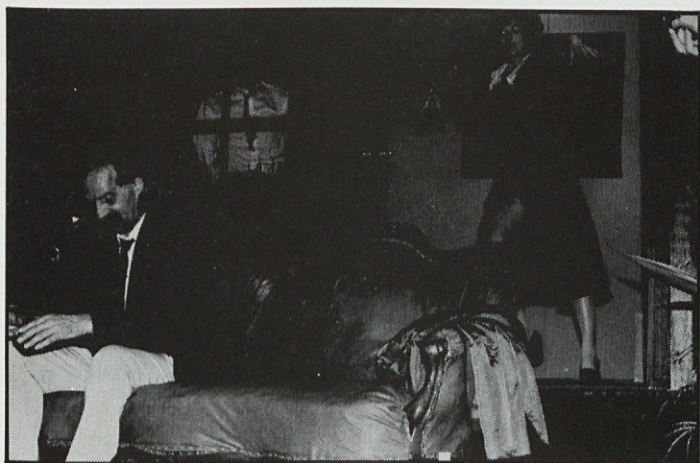
Celotno lanskoletno premiersko produkcijo našega gledališča (Milan Jesih: En sam dotik, Harold Pinter: Hišnik, Edward Albee: Kdo se boji Virginije Woolf in predstavo za otroke Mojca Pokrajculja) smo v tekoči gledališki sezoni predstavili ljubljanskemu občinstvu. Predstave smo odigrali v Cankarjevem domu, Mestnem gledališču ljubljanskem, SNG Drami in v Lutkovnem gledališču.

UPRIZORITEV: KDO SE BOJI VIRGINIJE WOOLF/E. ALBEE

(premiéra 19. oktobra 1990)

Foto: B. Gunčar

**PREŠERNOVO
GLEDALIŠČE
KRANJ**

Gledališki list Prešernovega gledališča Kranj, številka 6, sezona 1990—1991; predstavnik Milan Marinič, direktor, urednik Matija Logar, umetniški vodja, oblikovanje gledališkega lista Jože Logar, tisk Jagodic.

Za gledališki list smo oproščeni plačila temeljnega davka od prometa proizvodov z odločbo Republiškega komiteja za kulturo, štev. 4210-238/84.

 Ljubljanska banka

Pravi

naslov

za denarne

zadeve

Gorenjska banka d. d., Kranj

792

Č 57/1990/91

792

199300165

OSPREY COLLECTION SERVICE

018185